

Tenkte tanker:

Ludwig Wittgenstein

1889-1951

«Filosofi» var kanskje et begrep for mange år siden. Men nå er det foreldet. Overflødig. I hvert fall dersom vi godtar Wittgenstein, som påsto at han var «den siste filosof». Han fordelte filosofien til de enkelte fagområdene, og satt igjen med logikk. Og til slutt kun med språkforskning. Han vokste opp med Sigmund Freud, i parallellklasse med Adolf Hitler. Ikke rart han ble annerledes.

STEIN SMAALAND

«Jeg har den endelige løsningen på filosofiens problemer» (ref. 2)

Ludwigs far var blant storfolkene i Wien. De var jøder. Og hadde herskabelig bolig. Rikdom. Johannes Brahms spilte etter middag.

Men penger er ikke alt. Homoseksualitet var en utfordring for ham og hans tre eldre brødre som alle begikk selvmord mens Ludwig var ung. Og faren fikk kreft.

Han gikk på realskolen i Linz i

parallellklasse med Adolf Hitler. Han leste engineering i Berlin. Og dermed var karrieren i gang. Design av en propell var blant hans tidlige utfordringer. Som alltid fokuserte han alt på oppgaven, gikk enda dypene, denne gangen ned i matematisk teori. Og begynte å stille spørsmål ved grunnsteinene for matematikken.

På søken etter dypkompetanse innen feltet endte han opp med Bertrand Russels «*Matematikkens prinsipper*». Russel ble Wittgensteins faglige mentor. For en stund.

Krig og religion

Wittgensteins videre søken ned i filosofiens irrganger var et naturlig steg videre. Han ble en tenker. Og trakk seg av og til bort. En gang til Hardangerfjorden, til en hytte, langt inne i dalen, alene, borte fra folk. Her ble han i måneder, men måtte returnere til Wien da moren ble syk. Den første verdenskrig brøt ut, og han vervet seg med selvmordstanker i blodet. Han gikk fryktløst inn i krigen. Og mottok to medaljer. For ekstraordinært mot.

«*Livet er et intellektuelt problem, og en moralsk plikt*» (ref. 1)

Wittgenstein hadde ikke mye tanker om religion. Dette var for langt fra hans logikk. Men etter å ha lest en bok av Lev Nikolajevitsj Tolstoj, «Kort om

Gospler», ble han fokusert religiøs. Han forstod også religion i et logisk perspektiv. Han fant at det var noe som var problematisk i verden. Dette benevnte han «meningen». Denne meningen kunne ikke ligge i verden. Den måtte ligge utenfor. Og han summerte;

«*Meningen med livet, dvs. meningen med verden, kan vi kalle Gud*» (ref. 1)

Filosofi og språket

Filosofikritikere vurderer Wittgensteins innsats som en milepæl. Hans første, formelle verk, «*Tractatus Logico-Philosophicus*» (ref. 2), blir plassert på høyde med det beste av Sokrates, Descartes og Nietzsche. Her beskriver Wittgenstein hva vi kan snakke om.

«*Det vi ikke kan snakke om, må vi forbigå i taushet*» (ref. 2) →

Definisjon av filosofi

Teori eller logisk analyse av prinsippene for oppførsel, tenking, kunnskap, og universets natur. Filosofi anses å omfatte;

- a) læren om det oversanselige (metafysikk)
- b) kunnskapsteori (epistemologi)
- c) morallære (etikk)
- d) læren om det vakre - særlig i kunsten (estetikk)
- e) tenkelære, klar og følgeriktig tankegang (logikk)

Definisjon av mystisisme

Doktriner og tro...

- a) med hemmelige eller skjulte ritualer
- b) av ukjent eller okkult karakter
- c) utover menneskelig fatteevne
- d) som fyller oss med undring eller (ære)frykt
- e) med magisk kraft

(fritt etter Webster's, ref. 4)

Wittgensteins liv

1889	født i Wien
1903	realskole i Linz (parallellklasse med Adolf Hitler)
1912	studerer logikk på Cambridge for Bertrand Russel
1921	presenterer den endelige løsningen på filosofien (ref. 2)
1939	utnevnt professor i filosofi, Cambridge
1947	trekker seg som styrer av Cambridge og flytter til hytte i Irland
1951	dør av kreft, katolsk begravelse

- logikk
- språk
- tanker

- mystisisme
- usnakkelig
- utenkelig

Figur: Balanse

Han hevder at språket gir oss et bilde av verden. Det er gjennom språket vi forstår hva som er hva. Det er gjennom språket vi kommuniserer. «Rød» er rød fordi vi legger vår egen forståelse i «rød», og lærer å kommunisere denne forståelsen med andre.

Språket består av bilder av virkeligheten. Begrensningene til språket er begrensningene til tankene. Tankene kan ikke være ulogiske. Vi kan ikke tenke utover språket, utover det logiske, utover det vi kan forstå.

«Språkets begrensninger er tankenes begrensninger, for tanken kan heller ikke være ulogisk» (ref. 1)

Men det finnes også noe vi ikke kan snakke om. Iht. Wittgenstein kan vi f.eks. ikke si noe om Gud, siden språket bare kan beskrive det virkelige.

«Det er ting som ikke kan bli sagt med ord. Disse ting tilkjenner seg selv. Det er disse som er mystiske» (ref. 1)

Wittgensteins første forsøk på å avlive

filosofien (ref. 2) inneholdt en del selvmotsigelser, noe som ble påpekt av andre tenkere, blant annet av Alan Mathison Turing, datamaskinmatematikens far.

Derfor gikk han på igjen.

Det Andre Forsøk

I Wittgensteins andre forsøk, mente han (igjen) å ha lyktes. Her definerte han språket, *ikke* lenger som et bilde av verden, men som *et nett* av gjensidig sammenhengende strenger. Vår forståelse blir skrudd når vi bruker et ord i en sammenheng det ikke er ment.

Det som dermed gjenstod av filosofien var å løse opp i disse tekststrengflokkene. Filosofien ble kompleks, kjedelig, og kunne avskrives.

De siste år

Etter for andre gang å ha forsøkt å drepe filosofien, trakk Wittgenstein seg igjen tilbake. Denne gang til en hytte i Vest-Irland, der han tenkte, og matet måkene. Snart ble han for syk til å klare seg selv, flyttet inn hos venner/bekjente i England og USA. Før han noen måneder senere døde av kreft. □

«Det fundamentale faktum er at vi etablerer regler og teknikker, som i et spill, og når vi så følger disse reglene, så skjer ting vi ikke forventet. Dermed er vi igjen, liksom vi var på forhånd, viklet inn i våre egne regler. Denne innviklingen er hva vi forsøker å forstå» (ref. 3)

Referanser

- 1: «Wittgenstein in 90 Minutes», 1996, Paul Strathern
- 2: «Tractatus Logico-Philosophicus», 1921, Ludwig Wittgenstein, redigert 1995 av D.F. Pears
- 3: «Philosophical Investigations», 1953, Ludwig Wittgenstein, oversatt 1999 av G.E.M. Anscombe
- 4: Webster's New World College Dictionary, 1997
- 5: «Tenkte tanker: K'ung Fu-tzu» (Confucius)», l&l nr. 2/2001
- 6: «Tenkte tanker: Søren Kierkegaard», l&l nr. 3/2001

Filosofiske milepæler

- ca. 2900 Kileskriften, billedskrift fra f.Kr. Mesopotamia (landet mellom Eufrat og Tigris i Irak)
- ca. 2700 Hieroglyfer, skrifttegn fra Egypt
- 2 årtusen Skriftspråk funnet i Kina
- ca. 1600 Lydskrift (konsonanter) fra semittene, øst for Middelhavet
- 625 Start av vestlig filosofi ved estimert fødsel av Thales av Miletus
- 520 Confucius etablerer skole for sine tanker (ref. 5)
- 399 f.Kr. Socrates dømt til døden
- 400 e.Kr. St. Augustine skriver «Confessions», underlag for kristen teologi
- 1644 Descartes publiserer «Meditations», starten på moderne filosofi
- 1807 Hegel publiserer «The Phenomenology of Mind»
- 1838 faren til Kierkegaard - eksistensialismens far - dør (ref. 6)
- 1921 Wittgenstein påstår han har funnet den endelige løsningen på filosofien
- 1943 Sartre publiserer «Being and Nothingness»
- 1960 McGregor publiserer «The Human Side of Enterprise»
- 1993 Deming etterlater seg «The New Economics»

MER OM LEDELSE OG KVALITET

Faks til 67 56 30 35, eller epost til ledelse@sys.no

Jeg fattet interesse for følgende refererte materiell:

.....

Tittel/navn:

Organisasjon:

Postadresse:

Telefon: Faks: Epost: